visat.

Tardor 2019

Editorial

Cronos de ment retorta. L'epítet homèric al·ludeix a les voltes que fa la vida i ens recorda que, amb el pas del temps, podem viure situacions que mai havíem ni imaginat, recaragolades, sorprenents. *Visat* arriba aquesta tardor en format doble, excepcionalment i sense haver-s'ho proposat, tot fent honor als designis del déu Cronos, que són retorts o retorçats, segons determini la traductora o el traductor. El 2019 han aparegut dues versions de la *Ilíada*, dues edicions simultànies i completament diferents de l'obra fundacional de la literatura occidental i que ens porten l'eco dels hexàmetres de l'*Odissea* d'Homer vessats al català per Carles Riba ara fa exactament cent anys. En aquest número de Visat el mestre i poeta fa el viatge invers. Diem que Riba torna a Grècia perquè les *Elegies de Bierville* han vist la llum en grec, traduïdes a quatre mans.

Retorts o retorçats són sempre els camins de l'exili. El van patir tant Carles Riba com Agustí Bartra. Hom assegura que Bartra va ser el més gran traductor que va sortir de l'exili català i que encara no ha estat prou reconegut. Per rescabalar almenys una part del deute, enguany hem commemorat els 80 anys del començament de l'exili. Foren molts els intel·lectuals que a partir de 1939 i lluny de les nostres fronteres van fer de torsimanys, si us plau per força o bé per voluntat de resistència. Sobre traducció i exili versaren les dues ponències de presentació dels finalistes del IV Premi PEN que trobareu en aquesta edició de *Visat*.

La traducció és un acte de dissolució de fronteres, com expressa la reflexió a tomb de *Totes les formes del verb anar*. I de posar-se en la pell dels altres. L'obra de José Eduardo Agualusa, autor angolès de llengua portuguesa, deixa al traductor un regust tan agraït com agredolç, però al capdavall allò que comptarà i compensarà l'esforç no serà altra cosa que transmetre la literatura per tal d'arribar a entendre l'altre.

Amb la traducció també és possible trencar motlles. La nova versió de l'*Ulisses* de Joyce té el propòsit de ser divulgativa, orientar el

lector davant d’una obra sense argument, del qual n'espera desenllaços però el desconcerta perquè es troba contínuament davant l’absurd. Tanmateix, no és l’absurd, l’inexplicable, l’irracional o fins i tot la farsa, allò que ens enganxa a la lectura i ens interpel·la? Ho trobem en estat pur en Kafka, *El castell* és una gran farsa, un relat delirant sobre una administració incomprensible i una societat on el sexe és objecte d’abús, talment el món real d’avui. La recent versió catalana en fa una nova lectura a partir del manuscrit original i aconsegueix, entre altres matisos, que aflori l’autèntica ironia kafkiana.

La fixació dels originals sempre ha estat un maldecap pels traductors. En el cas dels relats inclosos a *Senyals i símbols* de Vladímir Nabókov, la confrontació de les diferents versions, la russa i l’anglesa, va facilitar una major aproximació a la musicalitat del text. Apropar-se al lector o a l’oient, domesticar el text perquè l’espectador s’hi arribi a identificar, això és el que busca també la nova traducció del teatre complet de Sòfocles per a l’escena.

La ment retorçada de Cronos dicta les voltes impensades de l’exili, els canvis de fronteres, els envitricolls de la vida i de la literatura o el repte d’haver de beure d’originals diferents, però els traductors dominen l’art i l’ofici de superar-ho i de reeixir-ne. Com el *Visat* de tardor que presentem. La revista de traducció literària del PEN Català sobreviu als averanys inesperats del temps, llegiu-la!